

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

In quo sit fides sicut in subiecto.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

est media inter scientiam & opinionem: quia in scientia, & opinione non est aliqua inclinatio ex voluntate, sed ex ratione tantum. Si autem loqueretur de eis quantum ad id, quod est cognitio tantum, sic neque opinio, neque fides esset virtus, cum non habeant completam cognitionem, sed tantum modo scientiam.

Ad vi. Dicendum, quod veritas prima non est obiectum proprium fidei, nisi sub hac ratione prout est non apparet, quod patet ex definitione Apostoli, ubi proprium obiectum fidei ponitur non apparet. Unde quando veritas prima praesto erit, amittet rationem obiecti.

Ad vii. Dicendum, quod fides secundum hoc dicitur esse ultimum potentia, quod complet potentiam ad eliciendum actum bonum, & meritum: non autem requiritur ad rationem virtutis, quod per eam eliciatur optimus actus, qui potest elici a potentia illa, cum contingat in eadem potentia esse plures virtutes, quarum una altiorum actum elicit, sicut magnificentia liberalitate.

Ad viii. Dicendum, quod in quibuslibet duobus ordinatis ad invicem perfectio inferioris est, ut subdatur superiori, sicut concupiscibilis, quod subdatur rationi. Unde habitus virtutis non dicitur expedire concupiscibilem ad actum, ut faciat eam libere esse in concupiscibili: sed quia facit eam perfecte subiectam rationi. Similiter bonum ipsum intellectus est, ut subdatur voluntati adherenti Deo. Unde fides dicitur intellectum expedire, in quantum sub tali voluntate ipsum captivat.

Ad ix. Dicendum, quod fides, neque est virtus intellectualis, neque moralis: sed est virtus theologica. Virtutes autem theologicas, quamvis conueniant in subiecto cum moralibus, & intellectualibus, differunt tamen in obiecto. Obiectum enim virtutum theologiarum est ipse finis ultimus; obiectum vero aliarum ea quae sunt ad finem. Ideo autem a theologis quaedam virtutes proponuntur circa finem ipsum, non autem a philosophis: quia finis humanum vite, quem philosophi considerant, non excedit facultatem naturae. Unde ex naturali inclinatione homo tendit in ipsum, & sic non oportet quod habitus eleuetur in illum finem, sicut oportet, quod eleuetur in finem qui facultatem naturae excedit, quem theologici considerant.

Ad x. Dicendum, quod fides non est in intellectu, nisi secundum quod imperatur a voluntate, ut ex dictis patet. Unde quamvis illud quod est ex parte voluntatis possit dici accidentale intellectui, est tamen essentiale fidei: sicut id quod est rationis est accidentale concupiscibili, essentiale autem temperantiae.

Ad vnde in v. dicendum, quod prophetia non dependet ex voluntate prophetantis, ut dicitur i. Petri i. fides autem est quodammodo ex voluntate credentis, & ideo prophetia non potest dici virtus sicut fides.

ARTICVLVS IIII.

In quoniam sit fides tanquam in subiecto.

QVARTO quaeritur, in quo sit fides, sicut in subiecto. Et videtur quod non sit in parte cognoscitiva, sed affectiva. Virtus enim in parte affectiva esse videtur, cum virtus sit quidam amor ordinatus, ut dicit Aug. in lib. de Moribus Ecclesiae: sed fides est virtus, ergo est in parte affectiva.

¶ 2. Praet. Virtus quaedam perfectionem importat: est enim dispositio perfecti ad optimum, ut dicitur in 7. phys. sed cum fides habeat aliquid imperfectionis, & aliquid imperfectionis, id quod est in perfectionis, est ex parte cognitionis: quod autem

A est perfectionis, est ex parte voluntatis, ut scilicet inuisibilibus firmiter adhaereat: ergo secundum quod est virtus, est in affectiva.

¶ 3. Praet. Aug. dicit ad Consentium, quod paruulus & si fidem non habeat, quae consistit in credentium voluntate, habet tamen fidei sacramentum: ex quo expresse habetur, quod fides in voluntate sit.

¶ 4. Praet. In lib. de Praedestinatione Sanctorum dicit Aug. quod ad fidem quae in credentium voluntate consistit, pertinet illud Apostoli. Quid habes quod non accepisti? & si fidem quod prius.

¶ 5. Praet. Eiusdem videtur esse dispositio, & perfectio: sed fides disponit ad gloriam, quae est in affectiva: ergo & fides in affectiva consistit.

¶ 6. Praet. Meritum in voluntate consistit, quia sola voluntas est domina sui actus: sed actus fidei est meritorius: ergo est actus voluntatis, & ita videtur, quod in voluntate consistat. Sed dicendum, quod est simul in affectiva & cognitiva.

¶ 7. Sed contra, unus habitus non potest esse duarum potentiarum: fides autem est unus habitus: ergo non potest esse in cognoscitiva, & affectiva, quae sunt duae potentiae.

SED CONTRA, habitus perficiens aliquam potentiam, cum ea conuenit in obiecto, alias non posset esse unus actus potentiae & habitus: sed fides non conuenit in obiecto cum affectiva, sed cum cognoscitiva tantum, quia obiectum utriusque est verum: ergo fides est in cognoscitiva.

¶ 2. Praet. Aug. dicit in epist. ad Consentium, quod fides est illuminatio mentis ad primam veritatem: sed illuminari ad cognitionem pertinet: ergo fides est in parte cognitiva.

¶ 3. Praet. Si fides dicatur esse in voluntate, hoc non erit nisi quia credimus uolentes: sed similiter opera virtutum operamur cognoscentes, ut patet in 2. Ethic. ergo eadem ratione omnes virtutes erunt in parte cognoscitiva, quod patet esse falsum.

¶ 4. Praet. Per gratiam quae est in virtutibus, reformatur imago, quae in tribus consistit potentis, scilicet memoria, intelligentia, & voluntate: tres autem virtutes quae primo habent respectum ad gratiam sunt fides, spes, charitas: ergo aliqua earum erit in intelligentia: constat autem, quod non spes, nec charitas: ergo fides.

¶ 5. Praet. Sicut se habet uis affectiva ad approbabile, & reprobabile, sic se habet uis cognoscitiva ad probabile, & improbabile: sed uirtus illa per quam approbatur reprobabile, secundum rationem humanam, scilicet charitas qua inimicus diligitur, quod uideatur naturaliter reprobabile esse, est in affectiva: ergo fides qua probatur siue asseritur id, quod uideatur rationi esse improbabile, erit in cognoscitiva.

RESPON. Dicendum, quod circa hanc quaestionem multipliciter aliqui opinati sunt. Quidam enim dixerunt fidem esse in utraque uis, scilicet affectiva & cognoscitiva, quod nullo modo potest esse si intelligatur, quod in utraque sit ex aequo. unus enim habitus oportet esse unum actum: nec potest esse unus actus ex aequo duarum potentiarum. unde dicunt quidam eorum quod est principaliter in affectiva. Sed istud non uidetur esse uerum, cum ipsum credere cogitationem quandam importet, ut patet per Aug. cogitatio autem est actus cognoscitiuus, fides etiam quodammodo scientia & uisio dicitur, ut supra dictum est, quae omnia ad cognoscitiuum pertinent. Alii autem dicunt, quod fides est in intellectu: sed practico: quia practicum intellectum dicit esse, ad quae inclinatur affectio, inel quem

Cap. 5. 10. 7.

De praed. l. in. Sant.

quem affectio sequitur, uel qui ad opus inclinatur, quæ tria inueniuntur in fide. nam ex affectione quæ inclinatur ad fidem. Credimus. n. quod uolumus. Ipsa etiam affectio fidem sequitur, secundum quod actus fidei generat quodammodo charitatis actum. Ipsa etiam ad opus dirigit. nam fides per dilectionem operatur, Gal. 5. Sed hi non uidentur intelligere, quid sit intellectus practicus. Intellectus enim practicus id est, quod intellectus operatiuus. unde sola extensio ad opus facit aliquem intellectum esse practicum. Relatio autem ad affectionem, uel antecedentem, uel consequentem non trahit ipsum extra genus speculationem ueritatis afficeretur, nunquam in actu intellectus speculatiui esset delectatio, quod est contra philosopho in 10. Ethic. qui ponit purissimam delectationem esse in actu intellectus speculatiui, nec qualibet relatio ad opus facit intellectum esse practicum: quia simplex speculatio potest alicui esse remota occasio aliquid operandi, sicut philosophus speculatur animam esse immortalem, & exinde sicut a causa remota sumere potest occasionem aliquid operandi. Sed intellectum practicum oportet esse proximam regulam operis, utpote quod consideretur ipsum operabile, & rationes operandi, & cause operis. Constat autem quod obiectum fidei non est uerum operabile, sed uerum increatum, in quo non potest nisi actus intellectus speculatiui. unde fides est in intellectu speculatiuo, quamuis sit, ut occasio remota aliquid operandi. unde sibi non attribuitur operatio, nisi mediante dilectione. Sciendum tamen quod non est in intellectu speculatiuo absolute, sed secundum quod subditur imperio uoluntatis: sicut & temperantia est in concupiscibili secundum quod participat aliquam rationem. Cum enim ad bonitatem alicuius potentie requiratur, quod illa potentia subdatur alicui potentie superiori sequendo eius imperium, non solum exigitur, quod potentia superior sit perfecta ad hoc quod recte imperet, uel dirigat: sed inferior ad hoc quod proprie obediat. unde ille qui habet rationem rectam, sed concupiscibilem indomitam non habet temperantiam uirtutem: quia infestat passionibus quamuis non deducat, & sic non facit opus uirtutis facilliter & delectabiliter, quod exigitur ad uirtutem. Sed oportet ad hoc quod temperantia in sit, quod ipsamet concupiscibilis sit per habitum perfectam, ut sine aliqua difficultate uoluntati subdatur, & secundum hoc habitus temperantie dicitur esse in concupiscibili. Et similiter ad hoc, quod intellectus proprie sequatur imperium uoluntatis, oportet quod aliquis habitus sit in ipso intellectu speculatiuo, & hic est habitus fidei diuinitus infusus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod uerbum illud Aug. intelligitur de uirtutibus moralibus, de quibus ibi loquitur. Vel potest dici, quod loquitur de uirtutibus, quantum ad formam eorum, quæ est charitas.

AD SECUNDUM dicendum, quod in hoc quadam perfectio est cognoscitiua, quod uoluntati obtemperet Deo inherenti.

AD III. dicendum, quod Aug. loquitur de actu fidei, qui quidem dicitur esse in uoluntate non sicut in subiecto; sed sicut in causa, in quantum est a uoluntate imperatus. Et similiter dicendum ad quartum.

AD V. dicendum, quod in eodem esse dispositionem & habitum, non est necesse, nisi quando ipsa dispositio sit habitus, sicut patet in membris corporis in quo de dispo. unius membri relinquatur aliquis effectus in aliquo alio membro, & similiter in uiribus. an-

ma; quia ex bona dispositione phantasia sequitur perfectio cognitionis in intellectu.

AD VI. Dicendum, quod actus uoluntatis dicitur esse, non solum quem uoluntas elicit: sed quod uoluntas imperat. unde in utroque merum consistere potest, ut ex dictis patet.

AD VII. Dicendum, quod duarum potentiarum non potest esse unus habitus ex aquo: sed potest esse unus secundum quod habet ordinem ad aliam, & sic est de fide.

ARTICVLVS V.

Utrum fidei forma sit charitas.

QVINTO quaeritur, utrum fidei forma sit charitas. Et uidetur quod non. Eorum enim quæ ex opposito diuiduntur, non potest unum esse forma alterius; sed fides & charitas ex opposito diuiduntur. ergo &c. Sed dicendum, quod secundum se consideratæ ex opposito diuiduntur, prout esse ordinatur ad unum finem, quem suis actibus merentur, potest esse, quod charitas sit forma fidei.

¶ 2 Sed contra, inter causas duæ sunt extrinsecæ, scilicet agens & finis, duæ uero intrinsecæ, scilicet forma, & materia; possunt autem duo diuersa conuenire in uno principio extrinseco, non autem propter hoc conuenire in uno principio intrinseco. ergo ex hoc quod fides, & charitas ordinantur in unum finem non potest esse, quod charitas sit forma fidei. Sed dicendum quod charitas non est forma intrinseca; sed extrinseca quasi exemplaris.

¶ 3 Sed contra, exemplatum speciem ab exemplari recipit. Vnde Hila. dicit quod imago est res ad quam imaginatur species indifferens: sed fides non recipit speciem charitatis. ergo charitas non potest esse forma exemplaris fidei.

¶ 4 Præter. Omnis forma, uel est substantialis, uel accidentalis, uel exemplaris: sed charitas non est in dei forma substantialis, quia sic esset de integritate eius: nec iterum accidentalis, quia sic fides esset nobilior charitate, sicut subiectum accidentis, nec sicut iterum exemplaris: quia sic charitas posset esse sine fide, sicut exemplar sine exemplato. ergo charitas non est forma fidei.

¶ 5 Præter. Præmium respondet merito: sed premium consistit principaliter in tribus dotibus, scilicet in uisione, quæ succedit fidei, tenore quæ succedit spei, fruitione quæ respondet charitati. unde principaliter premium consistit in uisione: unde dicit Augustinus, quod uisio est non merces. ergo & meritum, & premium debet attribui fidei, & ita secundum quod ordinatur ad merendum, magis uidetur fides esse forma charitatis, quam e conuerso.

¶ 6 Præter. Vnius perfectibilis una est perfectio: sed forma fidei est gratia. ergo non est eius forma charitatis, cum charitas non sit idem quod gratia.

¶ 7 Præter. Matth. 1. super illud, Abraham genuit Isaac, dicit glossa, fides spes, & spes charitatis, quod intelligitur quantum ad actus, non quantum ad habitus. ergo actus charitatis dependet ab actu fidei; sed forma non dependet ab eo cuius est forma, sed potius e contrario. ergo charitas non est forma fidei secundum quod ordinatur ad actum meritorium.

¶ 8 Præter. Habitibus penes obiecta distinguuntur: sed obiecta fidei, & charitatis sunt diuersa. scilicet boni & uerum. ergo & habitus formaliter distinguuntur: sed omnis actus est a forma. ergo istorum habituum diuersi sunt actus, & ita in ordine ad actus non potest esse, quod

de. 7. 2. & te mo 5.